

Традиционно съвкупностните знания се преподават на няколко линейни езика: символен (формализиран), словесен (писмен и говорим) и понякога - графичен (образен). Но и тук студентите прекалено често се сблъскват със значителни трудности при овладяването, разбирането и практическото прилагане на знанията от преподаваната материя.

Защо? Може би тъкмо използването главно на първите два (иначе толкова полезни) езика - словесният и символният - не осигурява нужните предпоставки за по-успешно прилагане на известния от психологията принцип *на съответствието при съвкупностните понятия и обобщените количествени характеристики на елементите и отношенията в явленията, които ни интересуват.*

Като биологичен вид човекът не е надарен с отделно *сетиво*, което да му позволява непосредствено да възприема абстракциите, свързани със съвкупностната информация - още по-малко дефинираните на различни нива на абстракция елементи, свойства, зависимости и други връзки между тях. Това налага потребност от опосредстване, което да направи по-лесно разбираема преподаваната материя в тази област.

3. Беше подчертано, че при всяко съвкупностно изследване се осъществява процес на научното познание. Той обслужва осъзнатата потребност на човека за разкриване и оценяване на интересоващи ни части от света като цяло - в статика и динамика. За съжаление умението да се вижда част от света като отделно цяло трудно се постига. Толкова повече когато това става с подхода и методите на съвкупностното мислене. И може би поради това при преподаването твърде често **липсват** съществени моменти от съдържанието на статистическите знания и умения. Едва ли ще бъде пресилена оценката, че сега се преподават умения да се оценяват части от света като отделно цяло, без в действителност студентите да виждат това цяло и без да осмислят в достатъчна степен умението за неговото постигане.

При съвкупностни представителни изследвания умението да се **вижда** част от света като отделно цяло има своята **специфика**. Струва ми се, че най-важното в нея е, че се осъществяват няколко прехода - от единичното към съвкупността като цяло (при дефиниране границите и съдържанието на интересоващата ни съвкупност), от нея - към представителната извадка (с оглед наблюденията и оценката на характеристиките, обект на изследване), и отново към генералната съвкупност (когато се екстраполират резултатите от извадката към съвкупността като цяло). Заедно с това имат място различни преходи от сетивното към абстрактното познание. В случая няколко момента заслужават нашето внимание.

Първо, ако говорим за всички типове статистически изследвания (изчерпателни и извадкови - **със** или **без** представителен характер), преходите, за които стана дума, невинаги са ясно очертавани и осветлявани пред сту-